

Eesti Reformierakonna 1995. aastal kinnitatud programm

Eesti Kodu

REFORMIERAKONNA PÕHIMÕTTED JA VÄÄRTUSED

Hea lugeja!

Teie käes on lühike osa Reformierakonna uuest programmist. Me esitame Teile oma põhimõtted nime all "Eesti Kodu". See tekst võib olla liiga kokkusuurutud, kuid me peame oluliseks kõige tähtsama avamist. Loomulikult nõuab see tekst Teiepoolseid ettepanekuid ja korrektiive, et koos lisanduvate programmi osadega muutuda lähiaastatel meie tegevuskavaks.

Eesti Reformierakonna põhimõtted ja väärtused, millest lähtudes me tegutseme, on:

* **harmooniline abielu**, mis põhineb vastastikusel austusel. Abielu on lisaks inimeste ühendusele ka õiguste-kohustuste leping, mis seob abikaasad, lapsed ja ka ainelised väärtused. Harmoonilisus on eeldus kauakestvale kooselule, kodu loomisele ja kodurahu hoidmisele. Siiski saame hästi aru, et abielus võib olla ka kriise, mille ületamiseks on võimalikud kaks teed: kas oskame need lahendada või peame endale tunnistama, et oleme ebaõnnestunud - kuid ka siis ei tohi kaotajad olla.

Meie eesmärk on vähendada nende tegurite mõju, mis võivad viia harmoonilise abielu purunemisele, aga kui see siiski peaks toimuma, siis leida võimalused asjaosaliste väärikuse säilitamiseks ja teiste pereliikmete üleelamiste leevendamiseks.

* **laste sündimine perekonnas ja neile antav hea kodune kasvatus**. Laps perekonnas tähendab midagi enam kui lihtsalt suuremat perekonda ja soojätkamist. Meil on põhjendatud hirm, et võime rahvana juba lähisajanditel rahvuskaartidelt kaduda. Olukorras, kus ligi pooled abieludest lahutatakse ja kus väheneb sündimus, tunneme seda ohtu väga teravalt. Sellepärast rõhutamegi igat last kui väärtust, kui investeerimist isiklikuks vanaduspõlveks ja kogu rahvuse tulevikuks. Me ei taha rääkida lihtviisiliselt laste arvukusest, paljulapselisusest, vaid peame vajalikuks, et mõeldaks ka laste edaspidisele käekäigule, edasijõudmisele elus ja nende heale kasvatusel. Hea kasvatusel all mõistame lastele eetiliste väärtuste õpetamist ja nende omandamist. Selleks on vaja aega, teadmisi ja võimalusi oma lastega tegelda.

Meie eesmärk on vähendada nende takistuste hulka, mis ei võimalda vanematel olla piisavalt lastega koos ja anda neile head kodust kasvatust ning valmisolekut elus iseseisvalt edukalt toime tulla.

* **eakate loomulik kuulumine perekonda**. Nagu laste, nii ka eakate puhul peame vajalikuks nende kui omaette väärtuste esiletoomist. Tunnistame pikka eluiga kui omaette väärtust, kui kogemuste säilitamist ning edasiandmise alust. Parim viis perekonna järjepidevuse tagamisel, hea koduse kasvatusel andmisel on pereliikmete vaheline hea

läbisaamine ja vanemate eeskuju noorematele. Seetõttu peame väga oluliseks väarikat elu ka kõrgemas eas ja õigust vabaks valikuks, kas elada omaette või koos.

Meie eesmärk on anda ka eakatele inimestele võimalus väarikaks eluks ning me püüame töötada selles suunas, et nii lapsed kui ka vanemad ja vanavanemad saaksid võimalikult enam tegutseda, elada ja otsustada iseseisvalt.

* **pikk, tegus ja tervislik elu.** Elu on alati väärtus, sõltumata inimese eest. Ta peab olema tegus ja tervislik, muidu pole ta elamisväärtne. Selline elu peab algama juba noorest põlvest, terved ja aktiivsed päevad peavad olema täna ja siin - kui me lükkame nad homseks, siis neid võib-olla ei tulegi. Ikka kipub ununema, et elu ja tervis on meie kõige intiimsem ja vajalikum omand. Meie eneste esmane kohustus on hoida oma elu ja tervist. See nõuab vastutust - õpetades teistele tervislikku elulaadi tuleb ka ise sellest juhinduda.

Meie eesmärk on väärtustada pikk, terve ja tegus elu, õpetades ja teavitades inimesi tegema otstarbekaid valikuid ja elama tervislikult. Meie vahetu ülesanne on aidata luua ajaline ja rahaline ressurss selleks, et inimestel oleks reaalne võimalus kujundada oma elustiili.

* **hea haridus ja väarikas töö.** Hea ja parimatele rahvusvahelistele kogemustele toetuv haridus on absoluutseks eelduseks eneseteostust pakkuva ja tasuva töö saamisel. Hea haridusega kaob sundus minna tööle ainsale, sageli etteantud rajale. Hea haridus algab tugevast põhikoolist - kui juba esimene aste on nõrk, siis hiljem on raske tegematajätmist tasa teha. Haridus ei tohi sõltuda kooli omandivormist ega asukohast. Tagades kõikide põhikoolide ühtlase kõrge taseme, tagame ka vabaduse valida edasist haridusteed. Hea haridustaseme kindlustamisega ka maakoolides väldime andekate ja ettevõtlike inimeste linna asumist vaid sellepärast, et anda oma lastele head haridust. Haridus on eeldus, et saada haritud ja arukaks inimeseks koos vastavate väärtushinnangute, teadmiste ja oskustega. Haridus ja maailma mõistmine annab ka lugupidamise ja sallivuse üksteise suhtes. Hariduse omandamine kestab kogu elu. Haritud inimeste järjepidevusest võrsub ka haritud rahvas.

Meie eesmärk on tagada kõigile soovijatele võimalus saada head haridust ja valida erinevate töökohtade ja sissetulekute vahel. Peame otstarbekaks erinevate haridussuundumuste ja omandivormide rakendamist selleks, et Eestis kujuneks võimalikult mitmekesiste teadmiste ja oskustega elanikkond.

* **oma kinnis- ja vallasvara - eluase, maatükk ja kõik selle haldamiseks vajalik.** Kinnis- ja vallasvara on eeltingimus selleks, et üldse oleks võimalik oma kodu rajada. Need on elutöö reaalsed ja käegakatsutavad viljad, mis kanduvad edasi ka meie lastele ja lastelastele. Oma kodu rajamine on võimalus omaette elamiseks, kuid see on võimalus ka vanematele omaette elamiseks.

Meie eesmärk on tagada kõigile inimestele, kes peavad elamist Eestimaal ainuõigeks, võimalus oma kodu rajamiseks ja vara soetamiseks.

KODU JA PEREKOND

Me alustame oma veendumustel põhineva tegevuskava väljatöötamist kõige lähemast - iseendast ja kodust. Meie eesmärk on tugev ja jõukas, kõiki põlvkondi ühendav, terve ning tegus rahvas, kellel on kodu. Kodu on kooslus perekonnast - vanadest, noortest lastest- ning nende eluruumist - majast, korterist ja maatükist. Perekonnale sõltumata selle koosseisust ja suuruselt tuleb anda vabadus oma soove ja tahet teostada ning ka reaalne võimalus seda vabadust ellu viia. Võimalused perekonna arendamiseks ning püsimine tuleb anda peredele ja pereliikmeile endile, kui vajalik, siis ka kohaliku omavalitsuse ja riigi kaasabil. Samal aja ei pea me võimalikuks, et riik ja omavalitsus vahetult sekkuksid perekonna valikutesse või, mis veel hullem, sunniksid neid valikuid tegema. Kuid me peame võimalikuks, et inimestel on õigus valida võimalus oma õiguste ja kohustuste osaliseks või täielikuks delegeerimiseks omavalitsusele või riigile, kusjuures see ei vabasta inimest ennast vastutusest nende küsimuste lahendamisel. Nii näiteks puudub praegu Eestis vaba valiku võimalus tervise- ja pensionikindlustuse alal. Sundkorras oleme surutud jäikadesse etteantud raamidesse, sõltumata meie ilmselt soovist haigestumise ja vanuseriskide kindlustamisel ise kaasa rääkida. Loomulikult on ka tänased süsteemid nüüd ja edaspidi üheks võimaluseks.

Reformierakond näeb perekonna tugevdamise vahenditena mitmesuguseid eesmärgipäraseid tegevusi - nii perekonna õigusi tagava seadustiku korrastamist kui ka rahalisi ning esemelisi meetmeid. Seadustikus tuleb korrastada ühisomandi küsimused, kuid parandada tuleb ka lastetoetuste korda, sotsiaalkindlustust, vanurite hooldamisega seotud küsimusi. Rahalist ja ainelist abi peavad riik ja omavalitsus osutama siis, kui selleks on rahvuslik huvi ja kui see on meie endi soov. Nende meetmete käivitamise aluseks ei ole üksnes toimetulek - peame seda vajalikuks siis, kui tulemuseks on perekonna säilimine tugevnemine. Näiteks võib toetada paljulapselisi peresid, kuid aidata tuleb ka teisi peresid hõlpsamaks maa- ja krediidi saamiseks oma kodu rajamisel. Selleks, et pere kujuneks ja lapsed sünniks, on vaja raha, ruumi ja võimalusi.

KODU JA ELUASE

Pere eluasemena näeme seda ruumi ja keskkonda, kus pere elab. Kodu pole ainult koht, kus magamas käime, kodu on pere kindlustunde alus, see on puutumatu ja püha. Kodu on koht, mis pakub kaitset, seal on paik igäihele ja võimalus olla omaette, kuid ka võimalus olla koos lähedastega. Oma maa ja sellel asuv kodu on ka riikluse alus - maad omades tajume kõige selgemini vajadust kaitsta seda maad, kodu ja riiki. Maa, nagu omand üldse, vajab säästlikku, otstarbekat ja peremehelikku kasutamist. Meie eelistuseks on enda omanduses olev eluase - maatükk ja maja, kuid peame võimalikuks, et eluase ei ole enda omanduses. Omandit ei saa kellelegi peale sundida - teame ju, et omand on ennekõike kohustus! Kuid ka nendel inimestel, kes ei tunne endas huvi või eeldusi olla omanik, peab olema võrdne võimalus väärrikaks elamiseks ja oma kodu loomiseks. Me ei saa ega tohi sundida kedagi olema omanik vastu tahtmist, kuid peame tagama valikuvabaduse omanikuks saamisel.

Reformierakonna arvates tuleb anda kõigile peredele reaalne ja hõlbus võimalus selle esmase omandi saamiseks ja oma kodu loomiseks. Selleks on vaja kiirendada maareformi ja see lõpuni viia - praegu valitseb hetkel olukord, kus riigil on palju maad ja palju vaeseid omandita inimesi. Riik ei vaja maad, ta peab selle andma meile endile - kuid mitte pelgalt omandiks, vaid kasutamiseks ja meie põhiväärtuse - eluaseme - loomiseks. Maareformi kiirendamise all peame silmas, et riik korraldab suhted omavalitsustega nii, et maa jõuaks pere kätte kasutamiseks ja kodu loomiseks. Samuti tuleb kujundada arusaadav laenupoliitika, et see maa ka tegelikult rakenduse saaks. Selleks võiks näiteks emiteerida riiklikke võlakirju. Samas peame kaitsma ka üürnike õigusi oma kodu ja pere rajamisel.

KODU, TÖÖ JA RAHA

Eesti perekonda ja kodu saab rajada, säilitada ja arendada siis, kui selleks on raha. Pere esimene ülesanne on oma liikmete heaolu kindlustamine. Heaolu ei ole mitte ainult ühiskonna väärtus, nagu sageli mõeldakse, rääkides heaoluühiskonnast, vaid inimest ja peret kõige otsesemalt puudutav väärtus - see seisneb väarikas ja jõukohases elu vastavalt valitud rajale. Kuid heaolu eest tuleb alati ka maksta. Enamasti maksame selle eest ise oma tööga, kuid paljudel juhtudel maksame selle kinni ka teiste maksude kaudu. Mistahes maksude võtmine kätkeb endas eetilist vastuolu, kuid peame tunnistama, et sageli ei ole meil teist võimalust. Selle vastuolu ületamiseks on meie arvates võimalik maksu võtta ainult kahel juhul: kõigepealt neil juhtudel, kui riik suudab pakkuda selle maksu abil midagi, mis on veel väärtuslikum kui see, mida pere suudaks selle rahaga teha. Sellest räägime lähemalt edaspidi, siis kui vaatame eesti kodu ja riigi suhteid. Teiseks siis, kui perekond või mõned tema liikmed ise soovivad osa oma vastutusest delegeerida riigile või omavalitsusele. Me eeldame, et maksu võetakse vaid siis, kui sissetulekud on nii suured, et üldse on võimalik maksu võtta.

Raha ja tulud tulevad ainult läbi töö. Eestis on juhtunud suur õnnetus - meil on labastatud töö mõiste. Tööd käsitatakse tükina, millel on oma hind, kuid töö loob tulemust, millel on ka esteetilised, tarbimuslikud jms. väärtused. Seega on õiglane maksta töö tulemust, mitte aga kulutatud energia, materjalide, aja vms. eest. Tööga võime saada erinevaid sissetulekuid. Me peame normaalseks, lubatavaks ja heakskiidetavaks, et perekonna sissetulekud moodustuvad paljudest allikatest - mitte ainult töökäijate palgast, vaid ka kõigist muudest seaduslikest tuludest, mida on võimalik saada oma oskusi müües. Hea hariduse ja heade oskustega inimese töö on vajalik kõigile ja mida rohkem nad oma kogemusi müüvad ja seeläbi meie käsutusse annavad, seda kasulikum on see meile kõigile. Riiklikke abirahasid või toetusi on vaja vaid kahel juhul. Esiteks selleks, et ära hoida kõige halvemat ja säilitada tema perekonda ning tema üksikuid liikmeid. Teiseks neil juhtudel, kus me koos otsustame, rahvuslikes huvides on seaduslikul teel vaja midagi toetada - näiteks kui tahame soosida suuremat peret või pikendada ema lastega kodus viibimise aega.

Reformierakonna arvates peame me väga hoogsalt läbi vaatama oma töö- ja tulupoliitikat reguleerivad seadused, et neid kohandada paindlikumaks, et võiksimme oma tulusid vastavalt oma eesmärkidele õiglasemalt saavutada. Kuid lisaks seaduste läbitöötamisele ja kohandamisele peame ka ise end pingutama - kahjuks peame tunnistama, et me ei

suhtu oma pere eelarvesse tõsiselt! Ometi on meie eneste pereelarve meile palju tähtsam kui riigi- või omavalitsuse eelarve. Pereelarve eeldab abikaasadevahelist ausust kulude-tulude arvestamisel, hoolikat arvepidamist ja ausust kõigi pereliikmete soovide ja harjumuste vastu. Me teame hästi, et mõnedki meist ei ole harjunud seda pidevalt tegema ja sageli napib oskusi või järjekindlust. Selleks peame vajalikuks seda õpetada ja tutvustada kõigile, kes seda vajavad, ning vajaduse korral seda ka koolides omaette õppeainena õpetada.

KODU JA KOHALIK OMAVALITSUS

Kohaliku omavalitsuse esmaülesanne on võimaldada perekonnale tema omandi haldamine ja heakord. Sageli me unustame, kui palju suudab omavalitsus korraldada meie eneste elu parandamiseks: kauni ja korrastatud ümbruse, turvalisuse, heas korras teed, väljaarendatud infrastruktuur ja mitmesugused teenused alates prügiveost kuni vanurite hooldamiseni. Kohalik omavalitsus peab olema kõigile oma piirkonna elanikele nagu tulutoov ühine ettevõtmine, millest on kasu kõigile piirkonna elanikele. Teiseks kohaliku omavalitsuse ülesandeks on abistada neid inimesi, kes ei suuda oma omandi otstarbeka kasutamisega toime tulla või kellel omand puudub ja kes ei suuda ise või oma pere toetusel enesega toime tulla. Ehkki lühidalt sõnastatud, on need kaalukad ja keerulised ülesanded. Siiski oleme veendunud, et kohalik omavalitsus võiks palju enam teha, kuid napib raha, võimalusi ja sageli ka oskusi ning kogemusi.

Kõike eelöeldut arvestades peab Reformierakond tarvilikuks koostada rahvuslik arengukava omandivalitsuste väljaarendamiseks. Selles kavas peaksid olema hoolikalt läbi kaalutud erinevad võimalused omavalitsuse tugevdamiseks. Näeme selles ette riigimaa andmist omavalitsuse käsutusse, et seda hästi kasutataks. Näeme ette ka ohte, mis võivad tekkida, kui maad ei kasutata heaperemehelikult - maa peab leidma kõige sobivama ja tulusama rakenduse. Vahendina, mis seda tagaks peame vajalikuks arutada kohalikule omavalitsusele antavat õigust kehtestada kapitalimaks kinnisvarale. Selle maksu suurus oleks omavalitsuse otsustada ja see jääks ainult kohalikule omavalitsusele. Pelgast õiguste laiendamisest ei piisa kõigi võetud kohustuste täitmiseks - vaja on ka teadmisi ja kogemusi. Seepärast peame hädatarvilikuks nii omavalitsuskoolitust kui ka omavalitsuste vastastikuse tiheda suhtlemise ja koostöö soodustamist.

KODU JA RIIK

Riigi ainus, kuid möödapääsmatu kohustus ja vastutus on oma kodanike omandi kaitse ja igakülgse turvalisuse tagamine - alates riigi-, piiri- ja korrakaitsest kuni majandusliku, õigusliku ja sotsiaalse turvalisuseni. Lisaks neile kohustustele on riigil veel üks kohustustering - see moodustub rahvuslikest prioriteetidest, mida me kõik peame vajalikuks selgeks rääkida ja siis koos otsustada, mida ja missugusel viisil me arendada soovime. Reformierakonna arvates on rahvuslikeks prioriteetideks kõik see, millest me siingi rääkinud oleme: perekond, kodu, haridus, tervis, kultuur, jõukus. Omandi kaitseks vajame hoolikalt läbimõeldud, tasakaalustatud ja arusaadavat seadustikku. Turvalisuse tagamise vahenditeks on latus ja kõrgetasemeline suhtlemine teiste riikide ja

rahvusvaheliste organisatsioonidega, tõhus ja hästitöötav piirivalve, kiire ja tulemuslik politsei, Eesti krooni stabiilsus, usaldusväärne kohtusüsteem ja piisav sotsiaalkindlustus.

Reformierakonna arvates tuleks nende kohustuste edukaks täitmiseks täpselt määratleda need piirid, mille ulatuses riik oma seadustega inimeste tegevust võib ette öelda ja reguleerida. Kuni nende piirideni peab suhete reguleerimine - õigused, kohustused ja vastutus - olema võimalikult ammendavalt, põhjalikult ja täpselt, ühemõtteliselt, arusaadavalt ja selgelt sõnastatud. Kõik, mis jääb neist piiridest välja, on omavaheliste vabade kokkulepete reguleerida. Ainult sel viisil suudame tagada maksimaalse vabaduse ja võimaluste võrdsuse kõigile selleks vajalike garantiidega. Rõhutame, et meie arvates on riigi ja demokraatia põhialus - vabalt kujunev ja liikuv informatsioon. See sõna tähendab nii ammendavat teavet õigel ajal kui ka oskust sellest teabest aru saada, seda hinnata ja kasutada. Meil kõigil on õigust teada ja nõuda selgitusi selle teadmise mõistmiseks ja kasutamiseks - nii oma õiguste ja nende kasutamise võimaluste kohta kui ka riigivalitsemise üksikasjade ja maksuraha kasutamise kohta.

* * *

Me tunneme selgelt, et me pole Eesti poliitikamaastikul üksi. Sellepärast me otsime ka koostööd ja liitlasi nende poliitiliste jõudude seas, kes austavad meiega sarnaseid põhimõtteid.

Me tunnistame enestele, et meil jääb üksinda jõudu väheks - me vajame kõigi Teie, kes Te lugesite läbi meie põhimõtted, arvamusi ja vastuväiteid, nõudeid ja tähelepanekuid Teie igapäevaelust. Kui tunnete, et need mõtted ja põhimõtted on ka Teile hingelähedased, siis ärge kõhelge meiega ühendust võtmast - teatamast meile oma probleemidest ja arutamast neid koos meiega.

Me usume koostöö vajalikkusesse ja edukusse, kuid me saame seda teha üksnes oma põhimõtetest lähtudes. Oleme veendunud, et lahendades endale püstitatud ülesanded meie põhimõtete kohaselt, jõuavad eesti pered Eesti Vabariigis ka järgmistesse aastatuhandetesse.